

A Dög

Sinkó Ervin

Tamás nem akart hinni a szemének. Szó szerint: nem akart.

Túl nagy volt a meglepetés, hogy egyszerre csak szemébe ötlött az utcán a Dög, mintha csak egy volna a többi, kilenc éve nem látott közönséges más régi ismerősök közül. Az őszi korai szürkületben, mikor éppen még csak kezdtek kigyulladni az utcai lámpák, jött vele szembe, nem túlságosan lassan és nem túlságosan sietve. Mintha a világ legnormálisabb jelensége volna, hogy itt jár a többi, az utcán járó-kelő ember között. Egy a sok közül. Szakasztott olyan, mint más, magányosan vagy társaságban tovahaladó ember. Semmi se árulta el. Se az, ahogy mozgott, se az, ahogy egy pillanatra megállt, hogy a kilenc évvel ezelőtti ismerős mozdulattal zsebében kotorászva, kezében a megtalált cukorkával, ajkához emelje két ujját, semmi se árulta el, hogy ő a Dög.

Mire Tamás első megdöbbenése zavarából felocsúdott, a Dög meglehetősen népes külvárosi utcán már szeme elől veszett.

Ettől fogva azonban valahányszor kitétte lábát az utcára, akaratlanul is fürkészve járt a tekintete, nem akad-e közel-távol az emberek közt az ő felejthetetlen ismerősére. Hátha mégis tévedett. Valahogy majdnem olyan volt ez, mint valami remény.

Remény? Szerencsére a Dögtől neki már semmi oka se volt félni.

Ennek ellenére megrendítette és feldúlta, mikor meg kellett győződnie róla, hogy jól látott, és nincs mód rá, hogy ne higgyen a szemének. Mint akkor első ízben, alkonyattájt, mindig ugyanazon a külvárosi utcán vezetett az útja. Valami hivatala vagy a lakása lehetett a közelben, ahonnan, illetve ahova szabályosan ebben az órában igyekezett. S megint nem túlságosan lassan és nem túlságosan sietve.

S azóta Tamással nem egyszer történt meg, hogy az órájára nézve, este fél hét tájban, mintha találkára várnák, elment hazulról, és az utcán lézengett, míg fel nem bukkant előtte a Dög. És utána, mint valami lidércnyomásos álom után, jó ideig — a legközelebbi ilyen lesbenállásig — nem lelte helyét. És egyre kevésbé.

Egyszer, a szokott, estébe hajló késő délutáni órában, a hosszú, külvárosi utca sarkán, az áruház kirakata előtt látta állni. Állt, és szemlélte a kész férfiöltönyöket, amiknél a kabátok egy-egy gombjára akasztott kemény papírlapon volt feltüntetve, hogy mi az áruk.

Kissé oldalt hajtott fejjel, mint aki ábrándozik, egész figyelmét láthatóan a kiállított öltönyökre koncentrált. Nem egy meghatározott öltönyre, hanem valamiképp a kirakat gazdagságára, mintha az összenyomás nyűgözte volna le. Egyébként egyáltalán nem ütött el a többi, mellette elhaladó külvárosi kisembertől, akik közül mások is, legalább egy pillanatra, meg-megálltak, s egy futó pillantást vetve a kirakatra, továbbmentek.

Ő azonban csak most kezdett igazán, alaposan elmerülni a gondos szemlélődésbe. Nyakát előrenyújtva, kalapját is levette, majd miután szemüvegét megtörölte, orra hegyét majdhogy nem nyomta a kirakat üvegére.

A Dög! A Dög! A hírhedt, az ismert rövidlátásával! Pontosan ő, aki...

De egyébként, ha Tamás nem tudta volna róla, amit tud — és amit vele együtt annyian, de annyian tudnak személyes, kitörülhetetlen, be nem hegedő emlékeikből —, könnyen el lehetett még azt is képzelni, hogy azt, aki ott a lámpafényben a szegényes kirakat előtt állva a rövidlátók gyámoltalan arckifejzésével egyre-másra törölgeti a pápaszemét, valaki barátságos érzelmeikkel, sőt még rokonszenvvel is nézhetné. Mert nem látszott meg rajta semmi. Annyira nem, hogy valaki — ezt igenis el lehet képzelni —, valaki gyanútlanul valósággal kedvesnek találhatta volna.

Ahogy elfordult a kirakattól, és megint fején a kalapjával, folytatta útját, Tamás alig két lépésnyire mögötte ment utána, és nem vette le róla a szemét. Mintha valami megfoghatatlant látna. A Dög azonban csak maga elé nézett kissé oldalt hajtott fejével, és mintha még abban is lett volna valami következetes megfontoltság, ahogy a lábát emelgette. Nem túlságosan lassan, és nem túlságosan sietve.

Ő volt. Középtermetűnél is alacsonyabb, katonásan kihúzott derékka, egy épp csak kezdődő pocakkal. Rendes ember. A csontkeretes pápaszem a villogó vastag üvegekkel — Tamásnak volt elég ideje jól szemügyre venni, míg a kirakat előtt állt — pedánsan komollyá tette pirosposzsgás kerekded arcát. De ott volt a húsos ajka fölött, sajátos kontrasztként, a szinte nőies, kicsiny és fitos orra, mely a szigorúan tárgyilagos arckifejezést meghazudtolta, és valami szinte csintalan, kedélyes elevenséget sejtetett.

Ő volt, ő, aki ezzel a csintalan és kedélyes változatával volt a legszörnyűbb, ő volt, ő, a Dög.

Az egyetlen, ami más volt rajta, mint a k o r: csupasz volt a felső ajka. Eltűnt róla az az annak idején olyan gondosan körülborotvált,

szalmasárga, szögletes picci pamacs-bajuszka. Nem, persze, volt még valami, ami más volt rajta.

Míg Tamás hátulról, alig két lépésnyire mögötte, kissé oldalt hajtott fejét és katonásan egyenes tartását nézte, látta maga előtt, hogy milyen volt a k k o r: akkor mintha mindig skatulyából vették volna ki. S ruháit sűrűn váltogatta. Íróasztala fiókjában tartotta kezítükrét s a nyakkendőjét, amikor jött s amikor ment, különleges gonddal ellenőrizte a tükör előtt, hogy pontosan középen áll-e. Nem volt ebben öntetszelgés. Előtte ez az aprólékos rendszeretet valósággal benső egyensúlya követelményének, önérzete szükségletének látszott. Mindig ragyogóan fényes cipőjében kissé lábujjhegyen járt, mintha a parketten is alattomos tócsáktól tartana, amiket ki kell kerülnie. Élesre vasalt nadrágján pedig ráncnak vagy gyűrődésnek nyoma se volt felfedezhető.

Abban az igyekezetében, hogy mindig és a legkülönbözőbb körülmények között is vasalt és makulátlan maradjon, hivatalában és hivatalos teendői közben, mint vasárnapi ünneplőjükben vidéki iparosmesterek, szertartásos, merev elővigyázatossággal mozgott. Tán része volt ebben a bizonytalanságnak, ami rendkívüli mértékű rövidlátásából következett.

Mindenesetre, ha valakinek a hivatalbeli teendői olyan természetűek, mint voltak a Dögé, akkor csak a percre se lankadó elővigyázat óvhatja meg az embert attól, hogy ne hasson ziláltnak. Csak úgy lehet elérni, komoly erőfeszítéssel, hogy mindig olyan legyen, mintha épp skatulyából vették volna ki. Vasalt és makulátlan a nap, az éjjel és a hajnal minden órájában.

Tamás, aki az alig két lépésnyi távolságot betartva, ellenállhatatlanul és cél nélkül ment utána, nem vette le szemét a hátáról, s közben ráeszmélt, hogy most először látja a Dögöt így, a hivatal négy falán kívül, utcán, beleilleszkedve és békésen elvegyülve más ügyes-bajos emberek sokadalmába. Testtartása, kihúzott dereka, katonás merevsége a régi. De hangtalansága, kissé magához szorított karja, a mód, ahogy ment, mint mások, ahogy ily sikeresen szimulálta, hogy nem különbözik a többiektől: volt ebben valami megfoghatatlan, izgató és megbabonázóan valószínűtlen. A hivatal, melynek négy fala közt, kilenc évvel ezelőtt megismerte, eddig mindig elválaszthatatlan volt a Dögtől. S most egyszerre az utcán. Mintha a Dög az utcát álruhaként helyezte volna maga köré, kulisszának. Mintha itt kint minden a Dög álcázására kellene. Még az is úgy hatott rá, mint valami álca, hogy ellentétben a Döggel, aki az ő emlékeiben élt, ez itt az utcán — az esti lámpák nem épp bőkezű, sőt fukar fényénél — sokkal kevésbé volt vasalt, meglehetősen félretaposott cipőjével és sötét felöltőjével pedig inkább gyűrött, a régi magához képest egyenest elhanyagolt. Nem túlságosan, semmiképp se szembeszökően, hanem csak annyira, mint amilyen általában, különösen munkanap estéjén a külvárosi járó-kelő férfiak legnagyobb része.

Tamás léptei meggyorsultak. A gondolatától, hogy szeme elől vesztethetné a Dögöt. Amíg látja, addig működik az agya, s a gondolatai, úgy tetszett neki, szokatlanul világosak és nem kevésbé meglepőek. Mintha nem is az övéi volnának, csak az övéivé válnának: csak át kell magát engednie a suggesztiónak, amit az előtte haladó Dögnek a könyökben testhez szorított karja, a kissé katonás, de békés járása és a

mindenki más számára olyannyira hétköznapi és valószerű felöltös alakja gyakorol rá.

Lám, sose hitte volna, hogy a döntő, minden kérdések között a legdöntőbb kérdés: a látszat. Az, hogy az embernek látszania kellene. Látszania kellene, hogyha ember. És meg kellene látszani, hogyha csupán látszólag az. Ha ennyire nem látszik meg, akkor mindenki gyanús kell hogy legyen. Ha nem látszik meg, akkor senkiről se lehet tudni, senkiről se, hogy mi volt, s hogy alkalomadtán mivé lehet, vagyis hogy micsoda igazában. Legkevésbé lehet tudni az ismeretlenekről, akik ezen az utcán itt, látszólag ártalmatlanul, éppoly békésen és minden feltűnő külső jel nélkül járnak-kelnek, mint például az előtte nyugodtan, nem túlságosan lassan és nem túlságosan gyorsan lábát emelgető, csendesesen haladó középtermetűnél kissé alacsonyabb Dög. Ő véletlenül ismerős. De aki nem az? Hol, kikkel, igazában kik között, kik mellett élünk?

Az embernek látszania kellene. Kellene. És nem látszik. S ha ebbe beletörődtünk, ha ehhez hozzászoktunk, nem pusztá eltompultság-e az? Nem volna-e a való helyzetnek megfelelőbb a pánik?

Pánik amiatt, hogy köztünk sétálhat a Dög, és senki se ismer rá.

De hátha mégis téved, és épp ez a látszat. A látszat, mellyel szemben az egyetlen menekvés, hogy az ember ne higgyen a szemének. Józanul abból kell kiindulni, hogy a valószínűtlen mégse lehet valóság. Mert ha nem, akkor... akkor a valóság ismertetőjele, hogy apokaliptikusan valószínűtlen.

— Kit tetszik keresni?

Mégis, félreismerhetetlenül és igenis a Dög. Ez az ő hangja. Az a borzalmasan, az az undokul ismerős hang. Nyájas, enyelgő, szinte babusgató bariton. De annak, aki nem először hallja, hanem emlékszik is rá, aki ráismer, annak verejték ül ki a homlokára.

Kit tetszik keresni?

— Már megtaláltam — válaszolt végre minden erejét összeszedve, határozottan, de halkabban, mint akarta. — Őnt.

— Engem? — s ezt csodálkozva úgy kérdezte, mint akivel még sose történt meg, hogy bárki is kereste volna. S hitetlenkedve, mint aki már rég nem hisz a szerencséjében, majdnem aggódva folytatta: — Nem tetszik tévedni?

S mert a lépcsőház, s méghozzá itt fent a csúf bérház legfelső, ötödik emeletén, alig volt megvilágítva, a Dög a bejárat küszöbéről előbbre ment. Ahogy hátrahajló fejjel, vaksin hunyorgó szemmel, vastag szemüvege mögül fürkészve nézett fel a magasba Tamásra, s oly közvetlen testi közelségben állva meg, mintha a következő pillanatban a fejét annak a mellére akarná hajtani — Tamás önkéntelenül hátrált. Az orrát megcsapó lehetőségben iszonyodva ismerte föl annak a bizonyos mentolos cukorkának az intenzív szagát. Azt a szagot, ami akkor és azóta, a minduntalan erős cukrot szopogató Dög miatt, az ő számára elválaszthatatlanul egybemosódott megkínzott testek verejtékének a szagával és éles sikolyokat és hosszan tartó üvöltést követő csendnek, túlon túl sok ilyen csendnek a testi emlékével.

— Nem tévedek, egész biztosan — és mint aki egyszerre ráeszmél, hogy egy kivételesen szerencsés esély az, amit habozásával eljátszhat, át is lépte az idegen lakás bejáratának a küszöbét.

A házigazda, aki követte, némi késéssel, mégis az olyan ember hangján, akit megleptek ugyan, de nem kellemetlenül, mindenesetre kényszeredtség nélkül invitálta:

— Akkor csak tessék. Tessék beljebb — s most már mutatta neki az utat a kis és szűk előszobából az alig valamivel tágasabb lakószobába. Annak minden bútorzata egy, a szoba egyharmadát elfoglaló vaságy, egy, az ágy fejénél álló kopott szék és az ágy lábánál elhelyezett bőrönd, alig nagyobb, mint amilyent egy-egy magányos ember visz magával nyári szabadságára. Az egész intérieurt, valamint a csupasz falakat és a piszkos barna padlót pedig egy, az alacsony mennyezet közepéről lelógó zsinórra felszerelt csupasz villanykörte himbálózó fénye csak még inkább valami egykori óceánjáró elhanyagolt hajófülkéjéhez tette hasonlónak.

A lakója azonban, miután felcsavarta a villanyt, hátát az ajtónak támasztva, tőle telhetően igyekezett a szívélyes vendéglátó szerepét betölteni:

— Nem tetszik helyet foglalni? — s mert a vendég nem mozdult, a maga ismerős, enyelgő, mély hangján tette fel a kérdést: — Mivel szolgálhatok?

Tamás nem tudott felelni. Mint ahogy az embernek néha nem jut eszébe egy szó, most nem tudott visszaemlékezni arra, hogy voltaképpen mit is akart, mit is keres itt. A hozzá intézett egyenes kérdésre úgy járatta körül a tekintetét, mintha, mint valami elvesztett tárgyat, keresné a választ a piszkos padlón és a vaságyon, melyet valami sötétszürke kaszárnyai pokróc takart. Tekintete aztán a Dögön állapodott meg. Az egyetlen, még mindig ingó villanykörte fényénél a gondosan elválasztott, erősen ritkuló szalmasárga haja alatt, ahogy lenézett rá, jól látta a kopasz fejbüdjét.

Hasztalan erőlködött, hogy megértse önmagát. Nem tudta felfogni, hogy miért iramodott fel a lépcsőkön, mint aki elfuló lélegzettel a zsákmányát félti, mikor most a saját jelenlétét itt mindinkább értelmetlennek találta. Végül mégis legalább egy kérdés jutott eszébe:

— Nem emlékszik rám?

A kérdésre a húsos ajak zavart mosolyra görbült.

— Nem tetszene kicsit segítségemre lenni? A becses neve? — nyájasan s mintegy mentegetőzve kérlette, s mint akit szórakoztat a játék, apró, vidám torokhangokat hallatott. Közben megint egész közel ment hozzá. S hátrahajtva fejét, mely alig ért Tamás válláig, úgy nézett föl rá, mint aki vaksi szemével valami rejtjeles halvány írást iparkodik megfejteni.

S nyilván legkevésbé se volt tudatában, hogy hangja, az ember hangja, akit a kíváncsiság kellemesen csiklandoz, minden szava, és mozdulata is, mellyel megállt Tamás közvetlen közelében, a legpontosabb megisméltése volt annak, ahogy akkor viselkedett, mikor Tamás először került vele szembe. Akkor a nyájas hang és a szavak a helyzet akusztikájában más jelentettek, de ugyanilyen volt a hang, és

a szavak — ugyanilyen kéjcs gutturális hangok kíséretében — ugyanazok voltak.

— Nem tetszene kicsit segítsémemre lenni? A beccses neve?

És Tamás is, éppúgy, mint akkor, önkéntelenül hátrált egy lépést. Akkor a fenyegetés elől, amit a testi közelségből és az édeskésen udvarias felszólításból kiértett, most pedig attól, hogy ráeszmélt a kilenc év után egyszerre változatlanul kísértetiesen visszatérő fantomatikus *da capora*. S mintegy a legyőzhetetlen, áttörhetetlen bűvkör hatalmában — megint pontosan úgy, mint a k k o r —, tőle telhetően színlelt nyugalommal szólalt meg:

— Tamás Antal, muzsikus.

A rossz varázs erre megtört. Azáltal, hogy, ellentétben azzal, ahogy akkor történt, ezúttal a neve nem váltott ki kárörvendő szellemes tréfát és tréfákat a hitetlen Tamásról, akinek majd meg kell tanulnia hinni.

A k k o r azt is kedélyesen és túlzottan választékos, udvarias hangnemben közölte vele, hogy milyen természetű lesz az oktatás.

— Nekem, a szakembernek, elhíheti, hogy szíves lesz hinni. Meg tetszik majd látni, hogy ez nem ámító ígéret — mondta a k k o r, és élvezettel játszotta a clownt. Mulatott a maga szertartásos modorán, és nem tudott betelni a maga mély, nyájaskodó hangjával. S mintha egész addig volt életében mást se keresett volna, mint épp azt a három szót — Tamás Antal, muzsikus —, nem telt be az ismételtetésével. Jelzőket fűzött hozzá. Kedves, igen kedves, tisztelt, nagyra becsült, édes jó. S jelzőit hol a név, hol a muzsikus szó előtt alkalmazta. Mint ingyenc a különleges csemegét, alig mosolygó, de annál figyelmesebb képpel latolgatta, vette húsos ajkára, ízlelgette.

— Alaptalan, ellenséges rágalom, hogy minálunk durvák az oktatási módszerek. Itt állnak mellettem az urak, tanúim arra, hogy én a magam hatáskörében egyetlen goromba szót sem tűrök. Én mindenkit kellő tisztelettel kezelek, de egész különlegesen ügyelek a jobb társaság-beli érintkezési formákra az értelmiségiekkel szemben, mint amilyen Ön is, a kedves és szeretetre méltó Tamás Antal, a mi sokat ígérő kedves muzsikusunk. Meg tetszik majd látni. Meg tetszik majd itt dögleni, nem most mindjárt, nem is gyorsan, de biztosan. Igen, szíves lesz itt majd megdögleni anélkül, hogy egyetlen goromba szó is sértené a mélyen tisztelt érzékeny fülét. Ebben biztos lehet. Szíves lesz dögleni. Dög, csendesen, finoman, hangtalanul lesz dög, illedelmes édes dögöcske.

Most azonban a neve semminemű hatást se tett. Még csak leghalványabb képzettársítást, de morzsányi emléktöredéket sem idézett föl. A pápaszem, az ismert pápaszem csiszolt üvegei mögül kis zöldes szeme bután és szinte gyámoltalanul nézett föl rá, annak az embernek az üres arckifejezésével, aki hallja ugyan a szavakat, de azok az ő számára annyira semmit se mondanak, hogy még csak fejtörést se tudnak okozni.

A zsebében zörgő kifogyhatatlan papírzacskóból újabb mentolos cukorkát halászva ki, lemondott arról, hogy tovább fürkéssze az arcvonásokat.

— Holott egyébként, legalábbis, ami az emlékezőképességemet illeti, nem panaszkodhatom — mondta sajnálkozóan csóválva a fejét.

Majd pedig, mintha valami társasjátékról volna szó, amely most egyszerre ingerkedve csiklandozni kezdi az érdeklődését, szinte kérlelve kérdezte: — Ha lenne szíves még valami közelebbi adatot is eszembe juttatni?

Akkor Tamás Antal neve, a puszta név szóáradatra inspirálta. A szavak özönlésének csak egy, a Dög mellett álló, Hentesnek nevezett hatalmas embernek a hirtelen Tamás arcába vágódó ökle vetett gátat. S aztán jött a többi. Akkor, azon az első éjszakán és a következő napok és éjszék során. S valahányszor föleszmélt, mindig újra a Dög enyelgő, mentolszagú baritonja volt az első, amit hallott, hallania kellett.

Most pedig itt, ezen a csupasz bárkán, ahol majdnem úgy festenek ők ketten, mintha egyformán volnának hajótöröttek, ez a meglepő, elfogulatlan őszinteségű közlés, melyből neki, Tamás Antalnak azt kell megtudnia, hogy ő feledésbe merült annál a Dögnél, akit neki sose lehet elfelejtenie. Feledésbe merült, a feledés eseménytelen, undok iszapjába, karcolásnyi emlékjel nélkül. Hogy ő, személy szerint ő, a személyére ráért sors, épsége, húsa és vére, ő mint eset, mint probléma, de még mint egykori feladat se, ennek még csak számon tartott percet se jelentett volna hivatali évei egyhangú múlásában? Hátha ez mégiscsak ripacsodik, tiszta megszokásból, hátha ez mégiscsak mímeli a feledékenységet?

S különös módon ez a lehetőség majdnem reményként villant. Az pedig mintha csak erre a hirtelen támadt gyanúra felelne, szolgálatkészen és rábeszélőn fordult felé nyájas baritonjával:

— Fogok, bizonynal fogok emlékezni, ha segíteni tetszik valami kis közelebbi adattal...

Tamás karja megrándult, a bal karja, mert egy pillanatig kísértette a szándék, hogy minden további szó helyett megfogja élettelen, béna jobb karját, és emlékeztetőül mutassa fel a Dögnek a merev ujjakkal, amiken az egykori körmök helyett csak öt egyenlőtlen heg maradt. Az emlékre azonban arról, hogy akkor a hivatalába érkező Dög — mintha skatulyából vették volna ki, vasaltan és frissen —, a Dög feje, gyérülő szalmasárga hajával és csiszolt üvegű pápaszemmel csodálkozva s enyelgően sopánkodva, hogyan hajolt az akkor még égő friss sebhelyek fölé — és a gondolatra, hogy az most is, hogy lássa, oly közel hajolna, hogy a lehelete érintené —, Tamás még abban a pillanatban elállt szándékától. Úgy nézett körül, mint aki valami csúf, szegyenletes kelepcebe került. S hozzá még a maga hibájából, feleslegesen, meggondolatlanul és teljesen értelmetlenül.

Nem akart hinni a szemének, mikor azon a kora őszi estén az utcán véletlenül megpillantotta a Dögöt. De hogy azóta valami rendkívülire várt, valami rendkívülire készült, s főképp akkor, mikor lélekszakadva iramodott utána a lépcsőkön ide föl, erre csak most eszmélt rá, a csalódottságnak, sőt valósággal a megcsaltságnak ebben a lesújtott állapotában.

— Rosszul záródik az ablak, befúj a szél — magyarázta a vendéglátó. Mintha irigyelte volna a figyelmet, melyet vendége az újból himbálózni kezdő légyköpéses villanykörtének szentelt. — Mondom, ami az emlékezőképességemet illeti, eddig nem hagyott cserben. Tetszik tudni,

úgy van az az emlékezéssel, hogy például engem most nem ismernek. Tudniillik vannak, akik nem akarnak ismerni. De én, ha régen jártam is gimnáziumba, egy bölcs mondást nem felejtettem el. „Donec eris felix multos numerabis amicos...”

Tamás már háttal állt felé. A háta mögül, mintha távolból ostromolná fülét az ismerős hang. Minden szóban volt valami — az ő füle számára — igen józan, kézzelfoghatóan közönséges és egyben valami örületesen valószínűtlen. Csak egy pillanatra fordult meg, hogy megkérdezze:

— Akkor, az volt magának a boldog idő?

— Volt úgy, kérem, hogy huszonnégy órát is szakadatlanul talpon voltam, de ami fontos: éreztem, tudtam, az elvtársak megbecsülnek. Most szem elől dugtak, eldugtak könyvelőnek ide vidékre, egy katonai szabóság raktárába, és ebbe a lakásba. Kérem, tessék. Most is alávetem magam, ha így kívánja a fegyelem. Nekem azonban nincs okom, hogy felejteni akarjak. Ebben a mostani, sajnálatosan megváltozott helyzetemben is — még itt a vidéken is már többen rám ismertek. Itt is vannak, akiket egy idő óta rehabilitálnak. Rehabilitáltak? Kérem. Akkor másképp volt. Most rehabilitáltak, ez is, fel kell tételezni, így van rendben. Eddig minden elvtársra és elvtársnőre, egykori esetük részleteire is emlékeztem — s hirtelen, mint akinek egyetlen aggodalma, hogy nem gyöngült-e meg mégis az emlékezőképessége, tolakodón, bizalmasan nógatta Tamást. — Nem tetszene valami kicsi, valami közelebbi adattal segítségemre jönni...

Tamás ott állt, szemben a szoba csakugyan rosszul záródó, széltől meg-megzörrenő, a rárakódott portól homályos ablakkal szemben. Észre se vette, hogy már egy ideje háttal áll annak, akivel az előbb még mintha döntően fontos, mindennél fontosabb elintéznivalója lett volna. Valami könnyörtelen görcs fogta az agyát; nem tudott rájönni, hogy miben állt volna az az elintéznivalója, mi volt az, amit szándékozott, vagy amit várt. Az udvar mélységéből gyereksírás hallatszott fel. Kitaratóan, elnyújtottan, alig tompítva a zárt ablaktól. Talán nem is letről, az udvarból. A falak ebben a bérházban vékonyak lehettek, mert a szobában egy percre se volt igazi csend. Hol ajtócsapódás, hol nehéz léptek. Mintha minden épp itt visszhangzott volna. Mintha az ablakon lassan, többször egymás után kopogtattak volna. Aztán megeredt az eső, és mind hangosabban és mind gyorsabb ütemben dobogtatott a kis ablak üvegén.

— Így megy ez, kérem. Föl-le. Még a nevemet is meg kellett változtatnom. Igaz, tulajdonképpen így kényelmesebb. De a nők! Még a feleségem is sietett elválni. Ő is rehabilitálja magát, ez most a divat — kuncogott kicsit, s aztán folytatta: — Esik. Nem tetszik egy kis erős cukor? Meg tetszik látni, hogy az mennyire felüdit — és a szűk ablakmélyedésbe melléje furakodva, kínálta a zsebéből készségesen előszedett papírzacsokból.

Tamás szembefordult vele, és mintha túl kellene harsognia valami lármát, egyszerre, nem is ellenségesen, inkább ellenállhatatlan kíváncsiságból, fölőleszen hangosan kérdezte:

— Azt mondja meg, hogy csakugyan veszedelmesnek, ellenségesnek hitt-e akkor, amikor kínozott?

A katonai raktár könyvelője önkéntelenül is belement ebbe a hangba. Mintha egy másik planétán találkozná, távoli múlt árnyait idéznék. Visszautasított cukorkái közül sietség nélkül vett egyet, s ugyanazzal a megfontoltsággal, mint amilyennel a cukorkát szopogatni kezdte, lassan felelt:

— Pardon, én szinte kizárólag csakis a vallatás szellemi részét végeztem. S azonkívül — s a hangja önérzetesen csendült — ne tessék elfelejteni, minden fölsőbb direktíva szerint, abszolút és csakis direktíva szerint történt. Mint most a rehabilitálás, akkor a direktíva úgyszólván az ellenkező volt. A propos, nem lenne szíves valami közelebbi adatocskát — mikor, melyik évben volt...? — és mert nem talált más szót, kicsit feszélyezetten, különös, ismerős torokhangja kíséretében egy gesztussal helyettesítette az ide mégsem illő szót, a szerencsét.

— Negyvenkilencben. A pör előestéjén a zeneakadémián ívet köröztek aláírásra. A vádlottak halálbüntetését kellett volna követelni. Én azt mondtam, hogy nem írom alá addig, míg a bírósági tárgyaláson be nem bizonyul a bűnösségük...

A könyvelő most megigazította pápaszemét, még le is vette, hogy üvegét gondosan megtisztítsa, és mintha egyszerre megnőtt volna, orra nyergén a visszahelyezett pápaszemmél jól megnézte vendégét, és aztán megróvón emelte fel mutatóujját:

— Laikus észjárás. Hibát tetszett elkövetni, abszolút hibát. Az ilyesmit nagyon szigorúan, borzasztó rossz néven vették — mondta mint beavatott szakember, aki íme laikushoz beszél, és aztán, mint akinek a legfontosabb kérdés egyszerre világossá vált, kedélyesen folytatta: — Most már értem, hogy nem ismertem meg. Tetszik tudni, abban az évben hihetetlen nagy volt az efféle esetek száma. Még én se tudok mindegyikre külön emlékezni... Egyszerűen lehetetlen.

Ez utóbbi mondatot már guggolva mondta, mert észrevéve, hogy a zuhogó eső becsurog az ablakon, az ágy alól valami rongyot húzott ki, és azzal igyekezett betömni az ablakdeszkán a rést.

— Mint a bárka, mely léket kapott — jutott eszébe a vendégnek, és állt mintegy megbotránkozva, és nem tudta levenni szemét az emberről, aki, ott előtte hajladoxva, minden figyelmét a feladatra összpontosította, hogy megakadályozza, illetve felfogja a barna törlőronggyal a becsurogó esőt. S aztán mégis összeszedte minden erejét, és míg az neki háttal állva foglalatoskodott, lassan kisurrant előbb az előszobába, aztán, mintha üldöznék, a lépcsőházba, mely sötét volt, lefelé rohanva, ki az utcára.